

УДК [316.334.3:324](477.85)

Гуйтор Микола, Гаврада Ігор

**ТЕРИТОРІАЛЬНА СПЕЦИФІКА ПІДТРИМКИ
КАНДИДАТІВ У МАЖОРИТАРНИХ ОКРУГАХ
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПАРЛАМЕНТСЬКИХ
ВИБОРАХ 2012 Р.**

У статті досліджуються тенденції підтримки кандидатів у мажоритарних одномандатних виборчих округах Чернівецької області на парламентських виборах 2012 р. Аналізуються технологічні аспекти передвиборчих та виборчих кампаній. Для дослідження використано методи статистичного аналізу. В результаті дослідження отримано наступні висновки. Незважаючи на значну кількість кандидатів в кожному із округів, перебіг виборчої боротьби визначали насамперед ті з них, що мали для цього достатні ресурси. Основний електоральний розкол в області і в округах проходив по лінії «влада-опозиція». Голосування в округах та населених пунктах, де в структурі населення переважають представники етнічних груп, доводить, що фактор етнічності має вагомий вплив на результати виборів, політичні переваги домінуючих етнічних груп впливають на підсумки виборів.

Ключові слова: вибори, виборчий процес, виборча кампанія, одномандатний мажоритарний виборчий округ, електорат.

Гуйтор Николай, Гаврада Игорь Остапович

**ТЕРРИТОРИАЛЬНАЯ СПЕЦИФИКА ПОДДЕРЖКИ
КАНДИДАТОВ В МАЖОРИТАРНЫХ ОКРУГАХ
ЧЕРНОВИЦКОЙ ОБЛАСТИ НА ПАРЛАМЕНТСКИХ
ВЫБОРАХ 2012 Г.**

В статье исследуются тенденции поддержки кандидатов в мажоритарных одномандатных избирательных округах Черновицкой области на парламентских выборах 2012 г. Анализируются технологические аспекты предвыборных и избирательных кампаний. Для исследования использовано методы статистического анализа. В результате исследования мы пришли к следующим выводам. Несмотря на большое количество кандидатов в каждом избирательном округе,

ход избирательной кампании определяли прежде всего те из них, которые имели достаточное ресурсное обеспечение. Основной электоральный раскол в области и округах проходил по линии «власть-оппозиция». Голосование в округах и населенных пунктах, где в структуре населения доминируют представители этнических групп, доказывает, что фактор этничности имеет существенное влияние на результаты выборов, политические преимущества этнических групп влияют на результаты выборов.

Ключевые слова: выборы, избирательный процесс, избирательная кампания, одномандатный мажоритарный избирательный округ, электорат.

Guytor Mykola, Gavrada Igor

THE TERRITORIAL SPECIFICITY OF SUPPORT CANDIDATES FOR MAJORITY DISTRICTS OF CHERNIVTSI REGION IN THE PARLIAMENTARY ELECTIONS IN 2012.

The article examines trends in candidates support in majority single-member electoral districts of Chernivtsi region in 2012 parliamentary elections/ Technological aspects of the pre-election and election campaigns are analyzed. Statistical analysis was applied in the study. The study obtained the following conclusions. Despite the considerable number of candidates in each of the districts, the election struggle determined primarily those that have sufficient resources for this purpose. The main electoral split in the region and in the districts passed through "government-opposition". Voting in the districts and towns where the population structure is dominated by representatives of ethnic groups shows that the factor of ethnicity has a significant impact on the election results, political preferences of the dominant ethnic groups influence the election results.

Keywords: elections, the electoral process, the election campaign, single-mandate majoritarian constituency electorate.

Постановка й актуальність дослідження. Як відомо вибори до Верховної Ради у 2012 р. мали ряд особливостей, що відрізняли їх від попередніх парламентських кампаній 2006 та 2007 р. Головною із них стало те, що внаслідок фактичного консенсусу провладних та опозиційних еліт вони вперше за десять років знову проводилися за змішаною виборчою системою. Тому, з одного боку виборцям, які

встигли відвикнути від концепту «свого депутата від свого округу», довелося пригадувати призабуті електоральні практики. З іншого боку, політичні еліти, особливо провладні, отримали можливість вплинути на конфігурацію майбутнього складу парламенту шляхом результативної боротьби в одномандатних округах, яка в окремих випадках вимагала меншої затрати ресурсів та зусиль, аніж в умовах виключно пропорційної системи.

Окрім того передвиборча діяльність кандидатів та партій у 2012 р. велася з усвідомленням того, що склад новообраного парламенту фактично стане і базою, і інструментом для майбутніх президентських перегонів 2015 р. До певної міри, для тодішньої влади та опозиції парламентська кампанія 2012 р. була і способом перевірити певні виборчі та політтехнологічні технології, і спробою відпрацювати оптимальні стратегії реагування на дії супротивників. Ціна виборів 2012 р. була високою і для провладних сил, і для опозиційних в контексті формування (чи протидії формуванню) жорсткої ієрархізованої системи державного управління.

Відтак вивчення практик ведення та результатів кампаній в одномандатних мажоритарних округах дозволяє з'ясувати ефективність передвиборчих стратегій, а також зрозуміти сутнісні причини, які зумовили формування складу Верховної Ради зразка 2012 р. та дозволили провладній Партії регіонів сформувати контрольовану, зазвичай слухняну, а часом навіть запопадливу парламентську більшість.

Мета статті полягає у комплексному дослідженні тенденцій територіальної підтримки кандидатів у одномандатних мажоритарних виборчих округах Чернівецької області на парламентських виборах 2012 р.

Аналіз досліджень проблеми. Регіональні виборчі процеси у Чернівецькій області досліджуються колективом кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету. Зокрема у монографії «Електоральні процеси України в регіональному вимірі: Буковина і Закарпаття» [8] вивчаються особливості регіонального політичного процесу, елітотворчі традиції та партійне структурування в контексті виборів різного рівня. Водночас відсутні ґрунтовні дослідження щодо територіальної підтримки політичних партій в межах територіальних округів, районів та

населених пунктів Чернівецької області під час парламентських виборчих кампаній.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мажоритарна складова змішаної виборчої системи вносить суттєві корективи як у перебіг виборчої кампанії в округах та і у технологічні прийоми її ведення. Восстаннє перед 2012 р. жителі Чернівецької області мали змогу обирати депутатів за мажоритарною виборчою системою у 2002 р.

Перед стартом парламентських виборів 2012 р. зазнали змін межі виборчих округів. Зокрема з 201 округу (м. Чернівці) було вилучено кілька ділянок зі складу Садгирського району та включено їх до 203 округу, проте більш вагомим чинником, що вплинув на перебіг виборів, стало гостре протистояння між екс-мером Миколою Федоруком та висуванцем Партії регіонів, в.о. міського голови Чернівців Віталієм Михайлішином. Виборчий закон давав кандидатам право на самовисування, однак попри прогнози М. Федорук все ж обрав висунення від ВО «Батьківщина». Причиною цього стала не стільки вагомість партійного бренду, скільки давні приятельські відносини з Арсенієм Яценюком. В. Михайлішин, котрого пов'язували із політико-фінансовою групою Дмитра Фірташа, очікувано висунувся від провладної партії, хоча перед виборами обговорювалися й інші кандидатури.

Консультанти В. Михайлішина впроваджували незвичну для міста та області (як фінансово, так і технологічно) кампанію, яка відзначалася агресивністю, особливо з точки зору присутності кандидата в інформаційному та медіапросторі. Кампанія його супротивника, навпаки спочатку дивувала своєю інертністю та відсутністю публічної складової. М. Федорук пояснював це небажанням «використовувати кошти на політичну рекламу» і в перші півтора місяця активно працював з цільовими групами виборців, на які мав вихід завдяки своїм контактам часів головування в місті. Лише в останні три тижні команда М. Федорука, використовуючи найменші нагоди, стала більш активно діяти в публічному просторі. Стимулом до цього стали зусилля штабу Михайлішина щодо прив'язки екс-мера до т.зв. «ринкової мафії Чернівців».

Загалом на старті кампанії в цьому окрузі зареєструвалося 13 кандидатів, деякі з яких (Юлія Струк) впродовж кампанії активно

намагалися використати свою квоту на представництво в дільничних комісіях в інтересах інших сил. Було використано і технологію «технічних кандидатів», завданням яких була руйнація іміджу М. Федорука, а також спроба відтягнення голосів. Ними стали самовисуванці Віктор Довганич та Володимир Кедь. Активно працював в цій ніші і орієнтований на молодіжну аудиторію депутат облради Віталій Ткачук, який щоправда зняв свою кандидатуру. Імовірно консультанти В. Михайлішина прорахували, що базовий електорат В. Ткачука більше пересікається із електоратом їхнього клієнта, аніж із прихильниками М. Федорука.

Результати голосування окрім перемоги висуванця «Батьківщини» показали, що в п'ятірку лідерів, окрім зрозуміло В. Михайлішина, увійшли висуванці «УДАРу», Комуністичної партії та Народної партії. Зокрема Галина Марараш, котра висувалася від партії Віталія Кличка, отримала 6,6 тис. голосів, що становило 6,65%.

Найбільшим парадоксом виборів у 201 окрузі стала нищівна поразка В. Михайлішина. І хоча він отримав підтримку 34,4 тис. чернівчан, розрив між ним та М. Федоруком склав 18,04 тис. голосів. Цей факт засвідчив, що виборчі технології, за умов наявності сильного опонента, можуть відігравати лише допоміжну, проте жодним чином не основну роль. Важливим є позитивне ядро іміджу кандидата. Потужний фінансовий ресурс, концерти зірок шоу-бізнесу на підтримку кандидата [18], велика кількість зовнішньої реклами, використання святкування дня міста як агітаційного ресурсу [23], надмірна присутність у інформаційному просторі, спроби підкупу виборців [14] не змогли забезпечити команді висуванця Партії регіонів бажаного результату. Й, навпаки, порівняно мінімальні зусилля М. Федорука, який користувався насамперед власними, а вже відтак і партійними ресурсами «Батьківщини», дозволили отримати другий абсолютний результат серед усіх кандидатів, що висувалися в округах області.

У 202 виборчому окрузі висунулося 12 кандидатів. Як основні суперники виборчих змагань в цьому окрузі розглядалися представники «Батьківщини» Олександр Фищук та Партії регіонів Михайло Бауер. І коли перший активно експлуатував свою приналежність до опозиції, то другий намагався не менш активно використати доступні йому ресурси сфери освіти. Зокрема, 17 серпня 18 із 33 нових шкільних автобусів, що були отримані

областю за кошт спонсорів та державного бюджету, було передано населеним пунктам цього округу [13]. За участі М. Бауера було урочисто відкрито нові будівлі закладів освіти в смт. Красноільськ Стороженецького та смт. Лужани Кіцманського районів. За неофіційними даними, його штабом проводилася робота із залучення вчителів шкіл до агітаційної мережі.

Дуже активно у 202 окрузі проявив себе під час кампанії самовисуванець Іван Рибак. Він обрав тактику присутності на носіях зовнішньої реклами та зустрічей із виборцями. Його штаб намагався позиціонувати кандидата як «третю силу», альтернативну як до провладної партії, так і до опозиції. Загалом І. Рибаку вдалося максимально наблизитися до виконання заявлених цілей. Хоча він й не переміг, проте серед усіх кандидатів, що займали треті місця, він набрав найбільшу кількість голосів – 14,2 тис., що в межах округу склало 14,54%.

Більш, ніж удвічі менше голосів від І. Рибак отримала К. Назаренко, яка попри належність до «УДАРу» та можливості використовувати цей факт в агітаційній роботі фактично обмежила свою активність Вижницьким районом, в якому вона свого часу очолювала районний відділ освіти. Ця кандидатка фактично склала конкуренцію М. Бауеру на освітянській ниві району. За К. Назаренко проголосувало 6,1 тис. виборців округу (6,28%) та її приклад виразно демонструє, що належність до популярного політичного бренду може частково компенсувати недостатню активність.

В підсумку О. Фищук отримав підтримку 39,5 тис. виборців (40,31%) та випередив М. Бауера на практично недосяжні для судового оскарження 13,6 тис. голосів. Представник Партії регіонів, попри широке використання адміністративних технологій, зумів змобілізувати неповні 26 тис. голосів (26,46%). Звернемо увагу на те, що найбільшу підтримку О. Фищук (44,44%) та І. Рибак (40,74%) отримали у найбільшому районі округу – Кіцманському. Варто зазначити, що О. Фищук не лише народився в одному із сіл району, але й частина його кар'єри пов'язана з Кіцманщиною. Другий за вагомістю результат ці кандидати однаково набрали у Вижницькому районі – 26,14% та 29,47%, відповідно. Дещо менше голосів виборців кандидати отримали у Сторожинецькому районі: О. Фищук – 20,82%, І. Рибак – 15,43%. Й нарешті у Путильському районі представник

«Батьківщини» отримав на 1,3 тис. голосів більше від самовисування, проте для першого його 3,4 тис. склали 8,6% в загальній підтримці, а для І. Рибачка (2 тис.) цей показник склав 14,36%.

Що стосується представника Партії регіонів, то найважливішим для нього став Сторожинецький район, де він здобув 31,73% своїх голосів. При цьому виборці цього району віддали однакову кількість голосів М. Бауеру (8,223 тис.) та О. Фищуку (8,232 тис.). З іншого боку, очільник обласної освіти випередив опозиціонера в Путильському районі на 1,6 тис. голосів. Голоси виборців цього району займають 19,57%, тоді як Кіцманського – 26,84%, а Вижницького – 21,86% в загальному балансі підтримки М. Бауера.

Та частина Сторожинецького району, що увійшла до складу 202 округу, дозволяє з'ясувати наскільки залежать електоральні вподобання від етнічного складу виборців. В районі налічується 13 виборчих ділянок в населених пунктах, де кількість румуномовного населення перевищує 60%. На них було зареєстровано 22,1 тис. осіб, що склало 39,9% від усього складу виборців в цій частині району. М. Бауер отримав на цих ділянках 3725 голосів, що склало 45,3% від його результату в Сторожинецькому районі; О. Фищук отримав на 2,1 тис. голосів менше (19,36% його результату по Сторожинеччині). Очевидно, що румуномовне населення більш активно підтримало регіонала, аніж висування опозиції. Можливо, М. Бауер міг отримати і більше голосів, проте в самовисування Василь Любимський (житель с. Чудей, впливова людина в цій частині Сторожинецького району) на вказаних 13 ділянках отримав 1955 голосів (57% від своєї загальної підтримки).

«Румуномовний» 203 округ відрізнявся від кількох особливостями. Зокрема сталися непорозуміння у Партії регіонів щодо висування кандидата. Відомий в краї бізнесмен, депутат облради від Партії регіонів Іван Семенюк, який ще з 2011 р. вів активну благодійну роботу у межах округу попри очікування так і не став кандидатом ані від партії, ані шляхом самовисування. Натомість провладна партія висунула тут Г. Федоряка, голову правління ПАТ «Чернівцігаз», який також належав до т. зв. «групи Дмитра Фірташа». Більше в жодному окрузі, окрім 203-го, не брали участі у виборчому процесі одразу два кандидати від лівих сил –

КПУ представляв багаторазовий депутат Новоселицької райради Семен Говорнян, а соціалісти висунули Валерія Кучерявого, дружина якого очолювала на той час обласну організацію СПУ. Від партії «УДАР» балотувався депутат Глибоцької райради, громадський діяч Григорій Тіміш. Також в 203 окрузі «Батьківщина» поступилася на користь ВО «Свобода» правом на висунення кандидата від опозиційних сил. Проте шанси на серйозну підтримку правого кандидата були досить примарними з огляду на домінування в національному складі округу населених пунктів, де компактно проживає румуномовне населення (молдавани та румуни).

Впродовж серпня-жовтня 2012 р. найбільш принципова боротьба точилася між регіоналом Г. Федоряком та «ударівцем» Г. Тімішом. Як свідчили результати соціологічних досліджень, в середині вересня 2012 р. Г. Тіміш випереджав свого конкурента на пунктів (24,8% проти 19,5%) [20]. Причинами цього стала більша стартова впізнаваність Г. Тіміша, особливо в Глибоцькому районі, де він реалізовував низку ініціатив, фінансованих за грантовими програмами Євросоюзу. Свою роль відіграла й більш активна публічна кампанія «ударівця», в основі якої лежали численні зустрічі з виборцями та використання прийому «зшивання кампаній» (використання потенціалу політичної партії для підвищення популярності кандидата). Проте вливання значних фінансових ресурсів, в т. ч. на підкуп виборців [19], мобілізація адміністративного ресурсу [25], використання для агітації можливостей підконтрольного ПАТ «Чернівцігаз» [17] врешті забезпечили перемогу Г. Федоряка. Коли ОВК встановила підсумки голосування в окрузі, то виявилось, що розрив в голосах між ними склав 36,68 тис. голосів (3,8 рази). Зокрема за Г. Федоряка проголосувало 49,8 тис. (51,74%), а за Г. Тіміша – 13,1 тис. (13,64%) виборців.

Аналіз часток підтримки цих кандидатів за районами округу показує, що у Г. Тіміша спрацював т. зв. «ефект друзів і сусідів» («чинник земляцтва»). Він на рідній Глибоччині отримав 55,02% своїх голосів (7,2 тис.), а на дільницях Новоселицького району – 2,6 тис. голосів (20,41%). А його агітаційні зусилля в Герцаївському районі перетворилися лише в 1,2 тис. голосів (9,34%). До речі, тут Г. Федоряк обігнав ударівця на 10,9 тис. голосів, більшим цей розрив був лише в Новоселицькому районі (16,4 тис.).

Із 33,6 тис. результативних голосів виборців Новоселицького району 19,1 тис. отримав представник Партії регіонів, що склало 38,42% його загальної підтримки. Другий та третій Г. Федоряк отримав у Глибоцькому та Герцаївському районах – 31,51% та 24,37%, відповідно. Найменшу роль в перемозі регіонала відіграли голоси в Садгирському та Строжинецькому районах – 1,1 тис. (2,32%) та 1,6 тис. (3,38%), відповідно.

На прикладі 203 округу яскраво простежується вплив чинника етнічності на електоральний вибір (див. табл. 1).

Таблиця 1

Результати голосування на виборчих дільницях 203 округу в населених пунктах з часткою румуномовного населення більшою за 50%

	К-сть виборців	К-сть голосів «За»	КПУ	Свобода	УДАР	Батьківщина	Партія регіонів
Всього по округу	174632	96563	4502	4829	20593	28995	31637
Всього на дільницях*	89489	48510	2902	575	9391	10756	21407
		54,2%	5,98%	1,19%	19,36%	22,17%	44,13%
Частка**	51,24%	50,24%	64,46%	11,91%	45,6%	37,1%	67,66%
К-сть виборців	К-сть голосів «За»	КПУ	Свобода	УДАР	Батьківщина	Партія регіонів	К-сть виборців
Всього по округу	174632	96301	1944	6977	13138	5973	49823
Всього на дільницях*	89489	48947	1324	870	5484	998	32676
		54,7%	2,7%	1,78%	11,2%	2,04%	66,76%
Частка**	51,24%	50,83%	68,11%	12,47%	41,74%	16,71%	65,58%

Примітка: * – усі відсотки у цьому рядку подані по відношенню до загальної кількості виборців на 69 «румуномовних дільницях»; ** – усі відсотки в цьому рядку подані відносно до відповідних загальноокружних даних

Отож, 69 із 131 дільниць округу розташовані в населених пунктах, де румуномовне населення (переважно румуни у Герцаївському, Глибоцькому та Строжинецькому районах, переважно молдаване у Новоселицькому), за даними Всеукраїнського перепису 2001 р., складає більше 50%. Як бачимо, на цих дільницях зареєстровано понад 89 тис. осіб (51,24% усіх виборців округу).

Ті 32,6 тис. голосів, що отримав регіонал Г. Федоряк на «румунуномовних дільницях», склали 66,76% його підтримки. Сама ж Партія регіонів здобула на них 21,4 тис. голосів (67,66% від загального результату у окрузі).

Висуванець партії Наталії Королевської «Україна – Вперед!» Юрій Левчик, завдяки своїй громадській діяльності в національно-культурній сфері румунської громади області справедливо сподівався на голоси виборців цієї етнічної групи. І він зайняв лише восьму сходинку, проте 68,11% своїх голосів зібрав саме на аналізованих дільницях.

Вказані факти підтверджують, що політичні уподобання етнічних груп (румунів та молдаван), які домінують в частині населених пунктів 203 округу, роблять його відмінним серед виборчих округів Чернівецької області.

В останньому, т.зв «бессарабському» окрузі (№204) на початку кампанії виокремилася четвірка політиків, що мали найбільше шансів отримати перемогу – регіонал Артем Семенюк, кандидат від «УДАРу» Богдан Баласинович та самовисуванці Руслан Панчишин і Леонід Каденюк. Команда А. Семенюка використовувала «тактику VIP-агітаторів»: кандидат супроводжував голову Чернівецької ОДА М. Папієва у робочих поїздках по округу [12]; на початку вересня в районах округу побував із візитом секретар РНБО України Н. Шуфрич, який закликав голосувати за А. Семенюка [26]. Журналісти з'ясували, що заступник керівника апарату Чернівецької ОДА Петро Рева керував робочим графіком кандидата [21]; у агітації були помічені голови райдержадміністрацій – Заставнівської [4] та Сокирянської [10]; агітаційну продукцію розвозили службовим автомобілем облдержадміністрації [1]. Через такі факти ГМ «ОПОРА» помістила М. Папієва на перше місце у рейтингу посадових осіб, що найактивніше чинять адміністративний вплив на виборчий процес [7].

Щоправда спостерігачі виявили порушення «правил чесної гри» і з боку опозиціонерів. Наприклад, схема непрямого підкупу виборців через діяльність іменних благодійних фондів була використана в Чернівецькій області саме Р. Панчишиним. Зокрема в кількох селах округу роздавали мішки з борошном, на яких фігурувало прізвище цього кандидата [6]; вручали мобільні

телефони учасникам спартакіади людей з обмеженими можливостями [5].

В підсумку А. Семенюк переміг із показником 62,2 тис. виборців (57,54%), які досить рівномірними частками розподілилися між районами округу: Хотинський –22,68%, Кельменецький – 23,34%, Заставнівський –23,31%, Сокирянський – 30,67%.

За представника партії «УДАР» Б. Баласиновича проголосувало 15,6 тис виборців (14,43%). Окрім того, що розрив його результату із результатом партії був не таким значним як в А. Семенюка (3,2 тис. виборців), цього кандидата відрізняє те, що з усіх ударівців він набрав найбільшу кількість голосів. Цьому могла посприяти відмінна стратегія ведення кампанії. Зокрема, у випадках Г. Марараш та К. Назаренко в їхніх інтересах, працювали, відповідно, міський та окружний штаби партії, а Г. Тіміш використовував людські та організаційні ресурси окружного штабу в інтересах власної кампанії. Б. Баласинович пішов іншим шляхом: він усю організаційно-агітаційну роботу спрямовував через власний штаб, що дозволило йому не розпорошувати зусилля на підтримку партійної кампанії. Кандидат багато уваги приділяв «зшиванню кампаній та був найбільшим ньюзмейкером в окрузі – його прес-служба щоденно інформувала про хід кампанії, порушення з боку провладного кандидата тощо.

В Заставнівському районі мешкало найбільше виборців Б. Баласиновича – 6 тис. осіб або 38,53%. Половину свого результату він набрав в Хотинському та Сокирянському районах – 25,63% та 24,19%. Найменше голосів – 1,8 тис. (11,65%) отримав у Кельменецькому районі.

З 9,1 тис. виборців, котрі підтримали Р. Панчишина, 2,9 тис. знаходилися в Сокирянському районі, що склало 32,34% від його загального результату. Частка голосів кандидата в Кельменецькому районі склала 24,6%, в Заставнівському – 22,24, в Хотинському – 20,81%.

Всього на 400 голосів відстав від экс-мера Новодністровська останній рейтинговий кандидат цього округу Л. Каденюк, який заручився голосами 8,7 тис. виборців (8,04%). Очевидно пам'ять виборців про роботу колишнього космонавта в парламенті, склад якого обирався в 2002 р., не була настільки значимою, аби хоча б увійти в першу трійку. Зазначимо, що у випадку Л. Каденюка

«ефект друзів і сусідів» спрацював, так би мовити, класично. Можемо побачити, що голоси (4,9 тис.) отримані в рідному для нього Хотинському районі склали 56,52% його підтримки. Коли ж аналізувати, як розподілилися голоси мешканців с. Клішківці, які продемонстрували явку нижчу від половини зареєстрованих виборців (2,384 тис., 48,7%), то побачимо, що за свого односельчанина проголосувало 43,5% мешканців (1037 осіб). І всього на 214 голосів у бюлетенях від Л. Каденюка відстав А. Семенюк, за якого віддали голоси 34,52% клішківчан. Така ситуація виглядає трішки дивною, оскільки за логікою від Л. Каденюка слід було очікувати більших зусиль щодо мобілізації виборців як в цілому до участі в голосуванні, так і до підтримки своєї кандидатури. Суттєво меншу роль в балансі голосів Л. Каденюка відіграла підтримка виборців у Заставнівському (17,64%), Сокирянському (14,63%) та Кельменецькому (11,21%) районах.

Висновки. По-перше, незважаючи на значну кількість кандидатів в кожному із округів, перебіг виборчої боротьби визначали насамперед ті з них, що мали для цього достатні фінансові, організаційні та людські ресурси. Висування та діяльність окремих кандидатів підпадають під характеристику «технічності», суттєвої ролі на розподіл симпатій виборців вони не вчиняли.

По-друге, основний електоральний розкол як в області загалом, так і в округах зокрема проходив по лінії «влада-опозиція». Це засвідчив і хід кампанії з великою кількістю взаємних звинувачень, і рівна кількість отриманих мандатів. В основі перемоги провладних кандидатів лежали використання адміністративного ресурсу, технології підкупу голосів, тиск на виборців. Там, де опозиційні сили змогли спрацювати більш ефективно в технологічному плані, вжити реальних заходів щодо нейтралізації адміністративних зусиль опонентів, протиставити владним висуванцям більш популярні серед виборців кандидатури, їм вдалося отримувати перемоги з дуже суттєвим розривом.

По-третє, голосування в округах та населених пунктах, де в структурі населення переважають представники етнічних груп, доводить, що фактор етнічності має сильний вплив на результати виборів. Точніше, політичні переваги домінуючих етнічних груп впливають на підсумки виборів. А оскільки політичні переваги

найчастіше пов'язані з інтересами соціальних(етнічних) груп, то частка останніх та їхній вплив в конкретному районі визначають міжрегіональні відмінності голосування в Чернівецькій області.

Література

1. Автомобіль соціальних служб розвозить агітацію кандидата Партії регіонів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oporacv.org/avtomobil-sotsialnyh-sluzhb-rozvozyt-ahitatsiyu-kandydata-partiji-rehioniv/>

2. «Батьківщина» зняла Мельника на користь Баласиновича. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://micto.cz/2012/10/15/batkivschyna-znyala-melnyka-na-koryst-balasynovycha/>

3. Богдан Баласинович просить Генпрокурора з'ясувати, яким чином один із кандидатів в нардепи отримав базу персональних даних десятків тисяч громадян. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bukinfo.com.ua/show/news?lid=28786>

4. Буковина: Голова Заставнівської РДА Василь Копчук взяв участь у зустрічі Артема Семенюка з виборцями. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://opora.ua.org/news/2341-bukovyna-golova-zastavnivskoj-rda-vasyl-kopchuk-vzjav-uchast-u-zustrichi-artema-semenjuka-z-vyborcjamy>

5. Буковина: Руслан Панчишин дарував телефони в Хотині на День незалежності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://opora.ua.org/oblast/article/2136-bukovyna-ruslan-panchyshyn-daruvav-telefony-v-hotyni-na-den-nezalezhnosti>

6. Виборцям 204 округу у вересні роздавали Великодне борошно від кандидата Руслана Панчишина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oporacv.org/vybortsyam-204-okruhu-rozdavaly-boroshno-vid-panchyshyna>

7. Голови Чернівецької та Донецької ОДА найактивніше чинять адміністративний вплив на виборчий процес. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buknews.com.ua/page/holovy-chernivetskoi-ta-donetskoi-oda-naiaktyvnishe-chyniat-administratyvnyi-vplyv-na-vyborchyi-protses.html>

8. Електоральні процеси України в регіональному вимірі: Буковина і Закарпаття: монографія / Під ред. А. Круглашова і М. Токаря;

[Ред. колег.: М. Зан, М. Гуйтор, Ю. Остапець, Н. Ротар; Відп. за вип. М. Токар]; НДІ політичної регіоналістики (Ужгород), НДІ європейської інтеграції та регіональних досліджень (Чернівці). – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2014. – 552 с.

9. За Артема Семенюка агітували мер Заставни та священник в селі Грубна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buknews.com.ua/page/za-artema-semenyuka-ahituvaly-mer-zastavny-ta-sviashchenyk-v-seli-hrubna.html>

10. Кандидат Артем Семенюк використав Голову Сокирянської РДА для незаконної агітації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oporacv.org/kandydat-artem-semenyuk-vykorystav-holovu-sokuryanskoji-rda-dlya-nezakonnoji-ahitatsiji-video/>

11. Кандидат у депутати Леонід Каденюк заявив про тиск з боку влади. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://molbuk.ua/chernovtsy_news/50909-kandidat-u-deputati-po-okrugu-204-leond-kadenyuk-zayaviv-pro-tisk-na-nogo-z-boku-vladi.html

12. Михайло Папієв заклав символічний камінь під зведення навчального корпусу Горішньошерівецької загальноосвітньої школи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oda.cv.ua/news/mikhailo-papiev-zaklav-simvolichnii-kamin-pid-zvedennya-navchalnogo-korpusu-gorishnosherivetsko>

13. Михайло Папієв: Освітнянські заклади Буковини повністю kandydat-artem-semenyuk-vykorystav-holovu-sokuryanskoji-rda-dlya-nezakonnoji-ahitatsiji-video/

11. Кандидат у депутати Леонід Каденюк заявив про тиск з боку влади. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://molbuk.ua/chernovtsy_news/50909-kandidat-u-deputati-po-okrugu-204-leond-kadenyuk-zayaviv-pro-tisk-na-nogo-z-boku-vladi.html

12. Михайло Папієв заклав символічний незаконної агітації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oporacv.org/kandydat-artem-semenyuk-vykorystav-holovu-sokuryanskoji-rda-dlya-nezakonnoji-ahitatsiji-video/>

13. [chernovtsy_news/50909-kandidat-u-deputati-po-okrugu-204-leond-kadenyuk-zayaviv-pro-tisk-na-nogo-z-boku-vladi.html](http://molbuk.ua/chernovtsy_news/50909-kandidat-u-deputati-po-okrugu-204-leond-kadenyuk-zayaviv-pro-tisk-na-nogo-z-boku-vladi.html) ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oda.cv.ua/news/mikhailo-papiev-zaklav-simvolichnii-kamin-pid-zvedennya-navchalnogo-korpusu-gorishnosherivetsko>

18. На чернівецьких концертах Розенбаума і Буйнова роздавали агітаційні пакети кандидата Михайлішина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buknews.com.ua/page/na-chernivetskykh-kontsertakh-rozenbauma-i-buinova-rozdavaly-ahitatsiini-pakety-kandydata-mykhailishyna.html>

19. Олег Істратій доводить правоохоронцям, що «слони не літають», а горіхи за паспортами не продають. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bukinfo.com.ua/show/news?lid=29550>

20. «Парламентські вибори – 2012: буковинський вимір». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chas.cv.ua/index.php?newsid=7023>

21. Робочим графіком кандидата у депутати Семенюка керує чиновник Чернівецької ОДА? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://molbuk.ua/chernovtsy_news/50117-robochim-grafkom-kandidata-u-deputati-semenyuka-keruye-chinovnik-chernveckoyi-oda.html

22. Свободівець Степан Спіжавка: Голосувати треба не «за щось», а «для чогось». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bukinfo.com.ua/show/news?lid=28006>

23. Святкування дня міста Чернівці дозволяє говорити про застосування кандидатом Віталієм Михайлішином інституційного адмінресурсу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buknews.com.ua/page/sviatkuvannia-dnia-mista-chernivtsi-dozvoliaie-hovoryty-pro-zastosuvannia-kandydatom-vitaliiem-mykhailishynom-instytutsiinoho-adminresursu.html>

24. У кандидата в народні депутати України від УДАРу «вкрали» безкоштовний ефірний час. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bukinfo.com.ua/show/news?lid=28248>

25. Чеснометр: Федоряк Геннадій Дмитрович. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chesno.org/meter/person/1453/>

26. VIP-агітатор Нестор Шуфрич не пожалкував відпустки заради агітації за Артема Семенюка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oporacv.org/shufrych-ahituje-za-semenyuka/>

Рецензент: Попков В.В., д.філософ.н., професор, Одеський національний університет ім. І.І. Мечнікова